

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ ГРУП ДОВИШІВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ ДО НАВЧАННЯ В ТЕХНІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ

У статті розглядаються психолого-педагогічні аспекти формування готовності студентів-іноземців груп довшівської підготовки до навчання в технічних університетах. Проведено огляд сучасних наукових досліджень педагогів та психологів з проблеми довшівської та професійної підготовки студентів-іноземців у ВНЗ України.

Ключові слова: студенти-іноземці, психолого-педагогічні аспекти, готовність до навчання.

Якісна підготовки спеціалістів іноземного походження в українських вищих технічних навчальних закладах (ВНЗ) насамперед залежить від набуття студентами-іноземцями на довшівському етапі підготовки належного рівня готовності до подальшого навчання.

Проблема формування готовності студентів-іноземців груп довшівської підготовки (СІГДП) до навчання досліджується відповідно до тематичного плану Національного технічного університету "Харківський політехнічний університет" за темою: "Розробка методології формування психологічної готовності майбутніх фахівців технічного університету до професійної діяльності (РК № 0107U000600). Розв'язання зазначеної проблеми має стати одним з етапів пошуку шляхів удосконалення підготовки студентів-іноземців та підвищення якості підготовки іноземних фахівців в Україні в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з питань підготовки студентів-іноземців показує широту спектру наукових інтересів вітчизняних та закордонних науковців і педагогів-практиків. За останні двадцять років українськими науковцями було захищено 19 дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата або доктора педагогічних наук, які були присвячені проблемам довшівської або професійної підготовки студентів-іноземців. Російськими колегами за цей проміжок часу було захищено понад 130 наукових праць. Необхідно відмітити значущість досліджень Л.І. Рибаченко, яка визначила сутності і суперечності освіти іноземних громадян в Україні станом на 2000 рік й обґрунтувала необхідність кардинальних змін у системі підготовки іноземних студентів.

Багатоплановість наукових праць Н. Булгакової, А. Крайнової, В. Тарасенко, Н. Терещенко, Дін Сін, Ши Сі Нін, О. Євдокимової, Т. Дементьєвої, О. Палка, Цзан Юеци, О. Шарової та багатьох інших підтверджує різноманітність психолого-педагогічних аспектів підготовки іноземних громадян і водночас стимулює подальші дослідження щодо подолання існуючих суперечностей:

– між новими умовами, що характеризуються потребою підготовки конкурентоспроможного, комунікабельного, мобільного, соціально здібного фахівця та недосконалістю довшівської підготовки студентів-іноземців у системі фахової вищої освіти;

– між визнанням необхідності вдосконалення підготовки студентів-іноземців до навчання у вищих технічних навчальних закладах та відсутністю науково-обґрунтованих організаційно-педагогічних умов формування готовності студентів-іноземців груп підготовки до навчання у ВНЗ.

Саме тому, **завданням дослідження** став огляд сучасних наукових досліджень педагогів та психологів з проблеми довшівської та професійної підготовки студентів-іноземців у ВНЗ України. Трансформація змістовних, педагогічних і організаційних форм освітнього процесу не дає можливості остаточного визначення завдання вищої школи: необхідно формувати в індивіда наукову картину світу або забезпечити випускникові університету професійну кваліфікацію, учти мислити або "готовити до життя".

Відтак, **мета статті** – визначення комплексу психолого-педагогічних аспектів які ми вважаємо необхідними для формування готовності СІГДП до навчання у ВНЗ в умовах сьогодення.

Сучасна інтеграція України у світову освітню систему посилює відповідальність освітян та урядовців за підготовку іноземних фахівців. Безперечно, освіта - це одна з умов стійкого розвитку людства, і, як відзначав В.Г. Кремін, "Освіта в епоху глобалізації й високих технологій - це фактор соціальної стабільності, економічного добробуту країни, її конкурентоспроможності й національної безпеки" [4, с. 18]. Нині у сфері освіти Україна співпрацює більше ніж із 100 країнами, що було зазначено в попередніх публікаціях [3]. Показником популярності нашої країни серед іноземців є і кількість ВНЗ III-IV рівнів акредитації, котрі налагоджують прямі зв'язки з зарубіжними університетами. Практично всі 347 українських ВНЗ використовують цю можливість.

Професійна підготовка студентів-іноземців традиційно має попередній довшівський етап. Як підкреслює Н.Б. Булгакова, на відміну від довшівської підготовки учнів нашої країни пропедевтична підготовка іноземних громадян будується з урахуванням її специфічних особливостей і головних функцій вищої школи, а саме: акумуляція, розвиток, систематизація, розширення знань з предмета мовою-посередником; культурно-просвітня та виховна робота з урахуванням адаптації особистості в нових умовах; підготовка до професійної діяльності [1].

Отже, у сучасних умовах пропедевтичну підготовку іноземних громадян ми розглядаємо як перетворення набутих знань, умінь, навичок у психічні властивості особистості, які сприяють подальшому успішному навчання у вищому закладі освіти. Готовність студентів-іноземців до навчання це не тільки набір академічних знань. Найважливішими якостями майбутнього спеціаліста мають бути професіоналізм, широка ерудиція, висока культура й моральність. Передусім це вимагає від викладачів факультетів довшівської підготовки зосередження зусиль на проблемі мовної підготовки студентів-іноземців з метою формування в них культурної, соціально-психологічної, професійної та комунікативної компетенції, мотиваційного компонента.

О.А. Ігнатюк підкреслює значимість проблеми професійної підготовки майбутніх інженерних кадрів у сучасних соціально-економічних умовах. Автор звертає увагу, що "психолого-педагогічні проблеми цієї професії ще вивчені недостатньо. Сьогодні навіть розуміння структури професійної діяльності інженера не може визначатися однозначно і тому не одержало належного відбиття в існуючій системі його професійної підготовки у навчальних закладах вищої технічної школи" [2, с. 62].

Обов'язковою умовою формування мовних та професійних умінь і навичок, засвоєння знань з дисциплін за фахом навчання представниками різних країн світу є знання їхньої ментальності та особливостей національної свідомості,

оскільки типовими труднощами є не тільки мовні, змістовно-предметні, методичні, організаційні, але й психологічні.

З огляду на географію контингенту іноземних громадян, що навчаються в нашій країні, одним із глобальних аспектів системи їхньої підготовки є протиріччя між західними й східними традиціями навчання.

Західна, домінуюча, концепція навчання була сформована в античні часи. У її основу лягли бімодальні конструкції розуміння щодо інтелекту: сприйняття реальності в деякому образі і його обробки для генерації судження. Останні досягнення в когнітивній психології, соціології, неврології, класичних науках, рекомендації індивідуалізації підходу у відповідності зі стилями навчання, які було досліджено, підсилили цю схему й зробили базисом для створення нових технологій і моделей навчання. Західна модель трактує навчання як процес накопичення знань через поповнення обсягу інформації. А поведінка студента керується законами врахування умов, в яких воно здійснюється ("стимул-реакція").

Східна традиція навчання, як ведична концепція, так і суфізм націлені на саморозкриття й самоevoliцію студента, в яких викладач направляє формування Я особистості студента. Характеризуючи принципи самовдосконалення у філософії Сходу, О.Г. Романовський зазначає: "Одна з характерних рис стародавньої східної, зокрема, індійської філософії полягала в тому, що в ній, по-перше, головна увага приділялася дослідженню внутрішнього світу людини і, по-друге, не визнавалася наявність думки без дії, тому що лише дія є закінченістю думки" [5, с.16]. Основою східних традицій навчання є особистісні атрибути: мудрість, самостійність і дух.

Таким чином, у сучасній освітній практиці з особливою гостротою постає завдання визначення психолого-педагогічних аспектів підготовки й умов їх реалізації які будуть забезпечувати успішне формування готовності СІГДП до подальшого навчання у ВНЗ.

Попередній аналіз останніх досліджень і публікацій, та досвід практичної роботи уможливило виділення комплексу психолого-педагогічних аспектів які ми вважаємо необхідними для ефективного формування готовності СІГДП до навчання у ВНЗ:

- **позитивна мотивація студентів** була визначена О.В. Палка одним з найголовніших психолого-педагогічних аспектів підготовки іноземних студентів вищих навчальних закладів технічного профілю України до вивчення професійної лексики (2003 р.). Т.І.Дементьева, яка досліджувала формування комунікативної компетенції студентів-іноземців підготовчих факультетів у процесі навчання, зазначає таке: "ефективна модель сучасної освіти припускає, що одержання високого рівня професійної підготовки не виключає, а, навпаки, припускає розвиток особистісних якостей тих, кого навчають. Ефективність навчання значною мірою залежить від того, наскільки мотиваційна сфера студентів підкріплює сам освітній процес" [2, с. 62];

- **врахування адаптаційних, психологічних та інтелектуальних властивостей особистості й менталітету** висвітлено в дослідженні Дін Сінь стосовно психологічного супроводу соціальної адаптації китайських студентів в Україні, предметом якого стали психологічні особливості й фактори ефективності соціальної адаптації китайських студентів (2009 р.) та дослідженні М.О. Олефіра, присвяченого етнопсихологічному аспекту міжособистісних відносин у групах з різним етнічним складом (1995 р.). На матеріалі навчання іноземців, О.О. Євдокимова вивчала психологічні умови формування іншомовної текстової діяльності студентів (2003 р.). Система поглядів Є.П. Степанова базується на феномені зв'язку між професійною і полікультурною компетентностями: полікультурність – це інструмент прояву професійних якостей фахівця, які матимуть місце за умов сформованості особистісних рис (відповідальність, чесність, порядність, справедливість, довіра), необхідних у будь-якій професії. У ході роботи над дослідженням "Формування культури міжетнічних відносин у студентів вищих навчальних закладів" науковцем було встановлено, що ефективність формування культури міжетнічних відносин студентів досягається, якщо завдання формування певних якостей спеціально ставиться й цілеспрямовано вирішується в системі виховної роботи у вищому навчальному закладі, студенти залучаються до різноманітної діяльності, пов'язаної з міжетнічними контактами й міжкультурною комунікацією, їх діяльність відбувається в полікультурному середовищі в процесі міжетнічної взаємодії (2004 р.);

- **самостійна пізнавальна активність студентів** є однією із причин наукового дослідження інформаційного обслуговування іноземних студентів в університетській бібліотеці Н.М. Терещенко щодо інформаційних потреб іноземних студентів (2005 р.). Л.В. Хаткова досліджувала педагогічні умови активізації пізнавальної діяльності іноземних учнів на підготовчому факультеті (1997 р.). У дослідженні педагогічних умов розвитку пізнавальних потреб іноземних студентів у процесі навчання, О.О. Резван зазначає, що пізнавальні потреби є регулятором ставлення іноземця до нового суспільства, нового середовища і бажанням зрозуміти все нове, знайти своє місце в суспільстві, в якому йому належить виявити свою особистість (2008 р.);

- **автентичність дидактично-методичного забезпечення комунікативного змісту навчально-пізнавальної діяльності** є метою розробок Г.І. Тохтаря, О.П. Кулика, І.А. Ясницької, Ю.Г. Ясницького щодо використання мультимедійних та інформаційних комп'ютерних технологій у навчанні студентів-іноземців груп довшівської підготовки. У науковій роботі "Формування комунікативної компетенції студентів-іноземців підготовчих факультетів у процесі навчання" Т.І. Дементьева розкрила сутність і структуру комунікативної компетенції у навчально-професійній сфері; уточнила критерії, показники і рівні сформованості комунікативної компетенції студентів-іноземців підготовчих факультетів; науково обґрунтувала й визначила роль і функції навчально-мовленнєвої ситуації у формуванні комунікативної компетенції; розробила та експериментально перевірила технологію формування комунікативної компетенції з використанням навчально-мовленнєвих ситуацій (2005 р.);

- **діалектичне мислення педагога як організатора навчально-пізнавальної діяльності** є підставою досліджень Н.Б. Булгакової – системи пропедевтичної підготовки іноземних громадян з природничих дисциплін у технічному університеті (2002 р.), С.П. Тетерук – формування механізмів саморегуляції студентів в іншомовному просторі (2006 р.), О.О. Тетьянченко – педагогічних умов спілкування з іноземними студентами в процесі навчання (1997 р.) та основою концепції безперервної професійної освіти іноземних студентів О.М. Ременцова, теорії навчання на нерідній мові О.І. Суригіна, обґрунтування Л.І. Селіверстовою необхідності занять з музичної фонетики на довузівському етапі підготовки іноземних громадян, а також предметом наукової роботи педагогів-практиків Г.І. Тохтаря, О.П. Кулика, Т.О. Снегурової, Л.С. Безкоровайної, В.І. Груцяка, М.М. Бондарчук, І.В. Жогіної, В.Є. Штиленко, І.А. Ясницької, О.М. Пушкарьової, О.Л. Арефьева, та багатьох інших.

Викладене дає змогу дійти **висновків**, що ефективне формування готовності СІГДП до навчання у ВНЗ в умовах сьогодення має бути досліджено з урахуванням визначених психолого-педагогічних аспектів. Перспективи подальших досліджень полягають у систематизації аспектів навчання СІГДП, чіткому обґрунтуванні дефініції "готовність студентів-іноземців груп довшівської підготовки до навчання у ВНЗ" та перевірки ефективності комплексу психолого-педагогічних

умов які ми вважаємо необхідними для формування готовності СІГДП до навчання у ВТНЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Булгакова Н.Б.* Система пропедевтичної підготовки іноземних громадян з природничих дисциплін у технічному університеті: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Булгакова Наталія Борисівна. – Київ, 2002. – 446 с.
2. *Ігнатюк О.А.* Формування готовності майбутнього інженера до професійного самовдосконалення: теорія і практика [Текст]: монографія / О.А. Ігнатюк. – Харків: НТУ "ХПІ", 2009. – 432 с.
3. *Ігнатюк О.А.* Студентська мобільність: світові та вітчизняні тенденції розвитку / О.А. Ігнатюк, І.А. Сладких // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія: наук. прак. журнал. – Харків: НТУ "ХПІ", 2009. – № 1. – С.82-96.
4. *Кремень В.Г.* Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи) / В.Г. Кремень. – К. : Грамота, 2003. – 216 с.
5. *Романовський О.Г.* Досягнення успіху. Психологічний аспект: підручник / О.Г. Романовський, В.Є. Михайличенко. – Харків: НТУ "ХПІ", 2007. – 592 с.

Подано до редакції 15.06.11
